

آیت‌الله مصباح در آئینه آثار کتاب راه‌گشا

حضرت آیت‌الله مصباح رحمته از معدود چهره‌های برجسته در میان متفکران جهان اسلام است که با اندیشه‌های ژرف و اصولی در حوزه‌های مختلف علوم اسلامی و انسانی دارای نظر و صاحب رأی است و آثار ایشان در گستره وسیعی از زمینه‌های علوم مورد اقبال و استفاده افشار مختلف و سطوح گوناگون علمی قرار دارد، تا آن‌جا که رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (حفظه الله) درباره ایشان فرموده‌اند: «بنده نزدیک به چهل سال است که جناب آقای مصباح را می‌شناسم و به ایشان به عنوان، یک فقیه، فیلسوف، متفکر و صاحب نظر در مسایل اساسی اسلام ارادت دارم.» «اگر خدای متعال به نسل کنونی ما، این توفیق را نداد که از شخصیت‌هایی مانند علامه طباطبائی و شهید مطهری استفاده کند، اما به لطف خدا این شخصیت عزیز و عظیم القدر، خلأ آن عزیزان را در زمان ما پر کرده است.»

فایده و آثار خود را دارد: در یک تقسیم، می‌توان کتاب‌ها را به دو گروه کلی آموزشی و غیرآموزشی تقسیم کرد. منظور از کتاب‌های آموزشی، کتاب‌هایی است که برای دوره‌های آموزشی و فراگیران خاص تدریس، و به این منظور تألیف شده‌اند و فراگیری آن‌ها نیازمند تدریس توسط استاد است. در مقابل، کتاب‌های غیرآموزشی، کتاب‌هایی هستند که به منظور آموزش نوشته نشده‌اند. این گروه از کتاب‌ها خود به دو دسته تقسیم می‌شوند: کتاب‌های تخصصی و کتاب‌های عمومی. مقصود از کتاب‌های تخصصی، کتاب‌هایی است که حاصل تحقیقات و ژرف‌اندیشی‌های استاد است و مخاطب آن‌ها محققان و متخصصان یک رشته علمی‌اند. ولی کتاب‌های عمومی به کتاب‌هایی می‌گوئیم که مخاطب آن‌ها عام بوده، برای استفاده عموم طرح گردیده و یا به رشته تحریر درآمده‌اند. در این نوشتار کتاب‌های آموزشی و تخصصی حضرت استاد را فهرست‌وار ذکر کرده، سپس سیر تدریس کتاب‌های آموزشی را برای دو دسته از فراگیران پیشنهاد می‌کنیم.

کتاب‌های آموزشی

۱. کلام و اعتقادات
 ۱. مباحثی پیرامون مسائل اعتقادی و اخلاقی
 - ۱، ۲. آموزش عقاید
 - ۱، ۳. اصول عقاید (۲): راه و راهنماشناسی
 - ۱، ۴. چکیده‌های از اندیشه‌های بنیادین اسلامی
۲. تفسیر و علوم قرآن
 - ۲، ۱. مجموعه معارف قرآن (شامل: خداشناسی، کیهان‌شناسی، انسان‌شناسی، راه‌شناسی، راهنماشناسی، قرآن‌شناسی، اخلاق در قرآن، جامعه و تاریخ از دیدگاه

- قرآن، حقوق و سیاست در قرآن، جنگ و جهاد در قرآن)
- ۲، ۲. خلقت انسان از نظر قرآن
 - ۲، ۳. انسان‌شناسی در قرآن
 - ۲، ۴. معارف قرآن (۳-۵): راه و راهنماشناسی (تلخیص دروس)
 - ۲، ۵. انسان‌سازی در قرآن
 ۳. اخلاق و فلسفه اخلاق
 - ۳، ۱. خودشناسی برای خودسازی
 - ۳، ۲. فلسفه اخلاق
 - ۳، ۳. نقد و بررسی مکاتب اخلاقی
 - ۳، ۴. کلمه حول فلسفه اخلاق
 ۴. علوم انسانی
 - ۴، ۱. انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن
 - ۴، ۲. پیش‌نیازهای مدیریت اسلامی
 ۵. منطق و فلسفه
 - ۵، ۱. دروس فلسفه
 - ۵، ۲. آموزش فلسفه
 - ۵، ۳. چکیده چند بحث فلسفی
 ۶. فلسفه تطبیقی (نقد مارکسیسم)

کتاب‌های تخصصی

۱. شرح روایات
 - ۱، ۱. تعلیقه بر معادن الحکمة و مکاتیب الأئمة
 - ۱، ۲. تعلیقه بر اللوامع الإلهیة
 - ۱، ۳. تصحیح و تعلیقه بر معانی الأخبار
 - ۱، ۴. حاشیه و تعلیقه بر بحار الانوار (۴-۵-۶۳)
۲. اخلاق و عرفان
 - ۲، ۱. به سوی خودسازی
 - ۲، ۲. در جستجوی عرفان اسلامی
۳. کلام
 - ۳، ۱. الإمامة و الولاية فی القرآن الکریم
۴. روان‌شناسی

اشاره:

آیت‌الله مصباح یزدی رحمته دارای آثار و تالیفات فراوان و با ارزشی بودند تا آنجایی که مقام معظم رهبری در پیام تسلیت خویش به مناسبت رحلت علامه، آثار ایشان را «کتاب راه‌گشا» نامیدند. مطلب حاضر به معرفی این آثار می‌پردازد. در این مقاله تلاش ما بر این است که گوشه‌ای از پهنای عظیم فعالیت‌های فرهنگی و تبلیغی ایشان در سفر به آمریکای جنوبی و اسپانیا را گزارش‌گونه تقدیم به خوانندگان محترم نشریه‌گرد.

- ۴، ۱. دیدگاه‌های روان‌شناختی حضرت آیت‌الله مصباح یزدی
۵. منطق و فلسفه اسلامی
 - ۵، ۱. شرح نه‌ایة الحکمة
 - ۵، ۲. تعلیقه علی نه‌ایة الحکمة
 - ۵، ۳. شرح برهان شفا (۴ جلد)
 - ۵، ۴. شرح الهیات شفا (۳ جلد)
 - ۵، ۵. شرح مجلدات اول و هشتم الأسفار الأربعة (۴ جلد)
۶. فلسفه تطبیقی
 ۱. عرفان‌شناسی روشنگر

ترتیب تدریس کتاب‌های آموزشی

۱. برای تدریس در دوره‌های آموزشی حوزوی و نیز آموزش عالی دانشگاهی در رشته‌های علوم انسانی:
۱. آموزش عقاید (ج ۱-۳)
 - در بحث نبوت، رجوع به اصول عقاید (۲): راه و راهنماشناسی و نیز معارف قرآن (۳-۵): راه و راهنماشناسی (تلخیص دروس) توصیه می‌شود
 ۲. مجموعه معارف قرآن (۱-۱۰)
 - می‌تواند پس از آموزش عقاید یا به موازات آن تدریس گردد.
 ۳. چکیده‌های از اندیشه‌های بنیادین اسلامی
 ۴. خودشناسی برای خودسازی
 ۵. آموزش فلسفه
 ۶. فلسفه اخلاق
 - مراجعه به کتاب‌های نقد و بررسی مکاتب اخلاقی و کلمه حول فلسفه اخلاق نیز توصیه می‌شود

تذکر: در صورت نیاز به مباحث فلسفه تطبیقی و نقد مارکسیسم، کتاب‌های زیر به ترتیب می‌توانند پس از آموزش فلسفه تدریس شوند:

۱. نقدی فشرده بر اصول مارکسیسم
۲. ایدئولوژی تطبیقی

ب. برای دوره‌های آموزشی در رشته‌های غیر علوم انسانی مذکور:

۷. بخش‌هایی از مجموعه معارف قرآن (شامل گزیده‌ای از: خداشناسی، کیهان‌شناسی، و قرآن‌شناسی)

۸. انسان‌شناسی در قرآن
۹. معارف قرآن (۴-۵): راه و راهنماشناسی (تلخیص دروس)
۱۰. انسان‌سازی در قرآن
۱۱. چکیده‌ای از اندیشه‌های بنیادین اسلامی
۱۲. خودشناسی برای خودسازی
۱۳. فلسفه اخلاق
۱۴. انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن

تذکر: در صورت نیاز به مباحث فلسفه تطبیقی و نقد مارکسیسم، کتاب‌های زیر به ترتیب می‌توانند پس از آموزش فلسفه تدریس شوند:

۱. نقدی فشرده بر اصول مارکسیسم
۲. ایدئولوژی تطبیقی

دسته‌بندی موضوعی

دسته‌بندی دیگر که در قالب کتابی منتشر شده، بر اساس موضوع کتاب‌هاست که کمک می‌کند تا در هر موضوع کتاب‌های مربوط در کنار یکدیگر قرار گیرند و در مقایسه باهم مطالعه شوند. در این فهرست سعی شده است کتاب‌های زیرمجموعه هر موضوع، به ترتیب آسان‌یابی مرتب شوند. همین ویژگی در تنظیم مباحثی که در درون خود دارای ترتیب منطقی‌اند نیز در نظر گرفته شده است. برای آشنایی اجمالی با مطالبی که در هر کتاب آمده و ذیل هر کتاب مباحث آن به اجمال معرفی شده است. در این سیر، تکیه بیشتر بر کتاب‌های عمومی بوده که با مطالعه قابل درک بوده و نیاز چندانی به تدریس توسط استاد ندارند. کتاب‌های درسی و نیز شرح و تعلیقات بر کتاب‌های دیگر هم برای کامل شدن فهرست در این طبقه‌بندی گنجانیده شده‌اند، ولی ضمن توجه به این

نکته، توضیح کم‌تری درباره آن‌ها داده شده است. گذشته از سیر مطالعاتی موضوعی که توضیح داده شد، یک دسته‌بندی کلی نیز وجود دارد تا افراد با توجه به سلاتقی که دارند، از آثار استاد بهره‌مند شوند. ناگفته نماند بخش زیادی از آثار علامه مصباح صبغه اعتقادی، اخلاقی و سیاسی دارند، اما در این دسته‌بندی، فضای کلی کتاب ملاک بوده است.

آثار فلسفی

۱. آموزش فلسفه (در دو جلد)
۲. جستارهایی در فلسفه علوم انسانی
۳. رابطه علم و دین
۴. شرح الهیات شفا (در پنج جلد)
۵. شرح برهان شفا (در ۴ جلد)
۶. شرح نه‌ایه الحکمه (در ۳ جلد)
۷. شرح اسفار اربعه (در ۹ جلد)
۸. فلسفه اخلاق
۹. هم‌اندیشی معرفت‌شناسی
۱۰. تفسیر موضوعی (معارف قرآن)
۱۱. اخلاق در قرآن (در سه جلد)
۱۲. انسان‌شناسی در قرآن
۱۳. انسان‌سازی در قرآن
۱۴. جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن
۱۵. جنگ و جهاد از دیدگاه قرآن
۱۶. جهان‌شناسی
۱۷. حقوق و سیاست در قرآن
۱۸. خداشناسی در قرآن
۱۹. راه و راهنماشناسی
۲۰. قرآن‌شناسی (در دو جلد)

اعتقادی

۱. آموزش عقاید
۲. پیش‌نیازهای مدیریت اسلامی
۳. تعدد قرائت‌ها
۴. چکیده‌ای از اندیشه‌های بنیادین اسلامی
۵. درباره پژوهش
۶. در پرتو ولایت
۷. زیبایی‌شناسی شرور
۸. فلسفه تعلیم و تربیت
۹. قرآن در آئینه نهج البلاغه
۱۰. کاوش‌ها و چالش‌ها

۱۱. گفت‌وگو با روشنگر
۱۲. مبانی علوم انسانی اسلامی از دیدگاه آیت‌الله مصباح یزدی
۱۳. نقد و بررسی مکاتب اخلاقی
۱۴. نگاهی گذرا به نظریه ولایت فقیه
۱۵. بحثی کوتاه پیرامون حکومت اسلامی و ولایت فقیه

اخلاقی

۱. آیین پرواز
۲. اخلاق اسلامی
۳. فازهای پرواز
۴. بال‌های پرواز
۵. اوج پرواز
۶. بدرود بهار
۷. بدرگاه دوست
۸. یاد او
۹. بهترین‌ها و بدترین‌ها از دیدگاه نهج البلاغه
۱۰. به سوی او
۱۱. به سوی تو
۱۲. به سوی خودسازی
۱۳. خودشناسی برای خودسازی
۱۴. پند جاوید (در دو جلد)
۱۵. پندهای الهی
۱۶. پندهای امام صادق علیه السلام به ره جویان صادق
۱۷. پیام مولا از بستر شهادت
۱۸. در پرتو نور
۱۹. در جستجوی عرفان اسلامی
۲۰. در کوچه‌های آفتاب
۲۱. راهیان کوی دوست
۲۲. رستگاران
۲۳. ره توشه (در دو جلد)
۲۴. زینهار از تکبر
۲۵. سجاده‌های سلوک (در دو جلد)
۲۶. سیمای سرافرازان (در دو جلد)
۲۷. شکوه نجوا
۲۸. صهبا‌ی حضور
۲۹. عروج تا بی‌نهایت
۳۰. لقای الهی

سیاسی-اجتماعی

اصلاحات، ریشه‌ها و تیشه‌ها

۲. انقلاب اسلامی جهشی در تحولات سیاسی تاریخ
۳. انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن
۴. بزرگترین فریضه
۵. پاسخ‌های استاد به جوانان پرسشگر
۶. پرسش‌ها و پاسخ‌ها (در ۵ جلد)
۷. تهاجم فرهنگی
۸. جان‌ها فدای دین
۹. حکیمانه‌ترین حکومت
۱۰. زلال نگاه
۱۱. سیری در ساحل
۱۲. طوفان فتنه و کشتی بصیرت
۱۳. عبرت‌های خرداد
۱۴. مباحثی درباره حوزه
۱۵. مردم‌سالاری دینی و نظریه ولایت فقیه
۱۶. نظریه حقوقی اسلام (در دو جلد)
۱۷. نظریه سیاسی اسلام (در دو جلد)
۱۸. نقش تقلید در زندگی انسان
۱۹. نگاهی گذرا به بسیج و بسیجی
۲۰. نگاهی گذرا به حقوق بشر در اسلام

تاریخ و سیره

۱. آذرخش کربلا
۲. آذرخشی دیگر از آسمان کربلا
۳. آفتاب ولایت
۴. آفتاب مطهر
۵. تماشای فرزادگی و فروزندگی
۶. جامی از زلال کوثر
۷. رساترین دادخواهی (دو جلد)
۸. سیمای پیامبر اعظم در آئینه نهج البلاغه

متفرقه

۱. برنامه درسی و تربیت اخلاقی با نگاهی بر آثار علامه مصباح یزدی
۲. به پیشواز خورشید غرب
۳. تربیت دینی در جامعه اسلامی
۴. دیدگاه‌های روان‌شناختی حضرت آیت‌الله مصباح یزدی
۵. ریافت‌ها و ره‌آورد‌ها (در ۴ جلد)
۶. سفر به سرزمین هزار آیین
۷. مقدمه‌ای بر روان‌شناسی از دیدگاه قرآن
۸. منطق و شناخت‌شناسی به ضمیمه روش‌شناسی از دیدگاه استاد مصباح.